

C-2000 A2

A-310

2753

MEMÒRIA

SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC

CASTELL D'AMPOSTA (MONTSIÀ)

FEBRER-MARÇ 2000

NEMESIS SCCL

arqueologia i difusió cultural

FITXA TÈCNICA:

Nom del jaciment: Castell d'Amposta

Municipi: Amposta (Montsià)

Campanya: Febrer-març 2000

Arqueòleg director: Hèctor Mir i Llorente

Promotor: Departament General d'Arquitectura i Habitatge de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament d'Amposta

Motiu de la intervenció: Seguiment arqueològic de diversos rebaixos

U.T.M.: 31T BF958101 de la fulla 32-20 (522) Tortosa E 1:L50.000 del Servicio Geográfico del Ejército

Data de lliurament: Abril de 2000

Hèctor Mir i Llorente

Arqueòleg director

NEMESIS SCCL *arqueologia i difusió cultural*

I.- INTRODUCCIÓ

Entre els dies 28 de febrer de 2000 i 1 de març de 2000 es procedí al seguiment arqueològic d'un rebaix mecànic a l'interior del recinte sobirà del castell, i de tres cales al Tram 8, així com la neteja d'una part del recinte sobirà del castell per tal de documentar una sèrie d'estructures. Les tasques de direcció foren dutes pel senyor Hèctor Mir i Llorente, tècnic arqueòleg de NEMESIS SCCL *arqueologia i difusió cultural*.

La intervenció arqueològica ha estat motivada per la repavimentació de la plaça del castell, essent promotors de l'obra la Direcció general d'Arquitectura i Habitatge de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament d'Amposta

II.- SITUACIÓ DEL JACIMENT

El castell d'Amposta es situa a l'entrada de la població, al marge dret del riu Ebre, a pocs kilòmetres de la seva desembocadura, a una alçada d'11 m. sobre el nivell del mar.

El recinte es troba en un sortint rocós de la terrassa quaternària, amb una base formada per un conglomerat de còdols. El tapàs està format per un nivell d'argila en procés d'enduriment.

Les seves coordenades són 31T BF958101 de la fulla 32-20 (522) Tortosa E 1:L50.000 del Servicio Geográfico del Ejército.

III.- ANTECEDENTS HISTÒRICS

La primera ocupació documentada d'aquest espai es dona ja en època ibèrica, a partir del segle V a.C. Alguns autors sugereixen, citant a Titus Livi, que la important ciutat d'Hibera podria ser identificada amb la situació de l'actual Amposta. Malgrat tot, els únics jaciments romans coneguts no es situen al castell sinó a la Carrova i a la Palma.

L'important paper que prén Tortosa en època islàmica, fa que el castell d'Amposta es converteixi en un punt clau per a la defensa de la ciutat i un major control de la costa i el pas del riu.

El 1148 cauen en poder del comtat de Barcelona Tortosa i Amposta. Aquesta fou donada a l'Orde de l'Hospital un any més tard, creant-se la Castellania d'Amposta, centre rector dels dominis hospitalers a la Corona d'Aragó. El 1280, Amposta passa a domini reial mitjantçant una permuta amb els hospitalers. El 1384, el castell torna a canviar de mans, concedint-lo el rei Pere III a l'Orde de Sant Jordi d'Alfama.

Durant la Guerra Civil catalana jugarà un important paper en la defensa de Tortosa. Assetjat per les tropes del rei Joan II entre 1465 i 1466, la seva estructura va quedar molt malmesa. Les diverses escomeses berberisques van acabar de destruir les estructures castrals.

Als segles XVIII i XIX, aquesta zona fou aprofitada per a la construcció de diverses instal·lacions industrials i molins. El darrer ús militar de la zona del castell es donà el segle passat durant les tres Guerres Carlines.

IV. INTERVENCIIONS ANTERIORS

Nombroses han estat les intervencions arqueològiques efectuades des que, el 1983, l'Ajuntament d'Amposta va comprar el recinte del Castell.

1.- 1985. Sondeig realitzat per Margarida Genera.

2.- Juliol de 1987. Sondeigs C-I i C-II a càrrec de X. Soler.

3.- Novembre-desembre de 1987. Sondeigs C-III i C-IV a càrrec de X. Soler, A. Martín i J. Garcia. Es va poder identificar el fossat interior.

4.- Gener-desembre de 1988. Sondeigs C-V, C-VI, C-VII, C-VIII i la torre a càrrec de X. Soler. Va permetre conèixer la muralla àrab i la situació aproximada de la torre.

5.- Maig-juny de 1989. Continuació del sondeig C-VI a càrrec de J. Bosch.

6.- 1991. Seguiment de màquines al costat del canal a càrrec de M. Villalbí. A finals del mateix any s'excava el sondeig C-IX a càrrec de T. Forcadell, M. Villalbí i P.L. Artigués.

7.- Maig-setembre de 1992. Sondeigs C-X i C-XI a càrrec de M. Villalbí.

8.- Finals de 1992. Sondeig C-XII a càrrec de M. Villalbí. Estudi d'estances soterrades medievals a l'àrea central del recinte.

9.- Setembre de 1993. Sondeig C-XIII a càrrec de T. Forcadell.

10.- Gener-juliol de 1995. Sondeig C-XIV a càrrec de Mª C. Montañés i Mª J. Ramon. Treballs centrats el fossat intern del castell.

11.- Novembre-desembre de 1995. Sondeigs C-XV i C-XVI a càrrec de Mª C. Montañés i Mª J. Ramon. Zones del fossat intern i vora el riu entre el fossat interior i exterior.

12.- Febrer-agost de 1998. Neteja i excavació de les estructures dels antics magatzems del molí Cercós i del solar on s'ubicava el molí escribà, a càrrec de T. Forcadell i Mª C. Montañés.

13.- Març de 1999. Excavació d'una estructura al fossat intern del castell a càrrec de M. Esteban.

14.- Maig de 1999. Excavació d'un possible paviment al sector III a càrrec de H. Mir.

15.- Juny de 1999. Neteja d'una sitja seccionada, afectada per la construcció del nou pont del carrer Bonsuccés, a càrrec de E. Olmo

16.- Octubre de 1999. Excavació de diverses cales de sondeig per tal de delimitar un mur al sector N-E del recinte sobirà, a càrrec de M. Esteban.

17.- Gener de 2000. Excavació de diverses rases de serveis al recinte sobirà i al costat del carrer Bonsuccés, a càrrec de H. Mir.

V. METODOLOGIA I TREBALLS REALITZATS

Els treballs s'iniciaren el dia 28. Aquests consistiren en el rebaix de 25 cm. en tota l'àrea formada per l'actual plaça per mitjans mecànics, amb l'ajut d'una retro-excavadora mixta. Cal esmentar que la setmana anterior s'inicià el rebaix sense cap mena de control arqueològic, havent-se rebaixat una part del sector nord, així com la delimitació i neteja de dos murs contigus a l'Escola d'Art, un

en direcció E-W i l'altre en direcció SE-NW, que conformarien una mena de triangle.

Dins del seguiment del rebaix no es documentaren estructures degut a la poca fondària excavada (a tall d'exemple podem dir que, ni tan sols, es localitzà la continuació dels murs documentats a l'excavació de les rases precedents). Únicament es pogué documentar uns pocs metres del mur que arrenca de l'Escola d'Art cap a la Biblioteca amb una direcció E-W, restant tallat abans d'arribar a aquesta. Tampoc s'ha pogut determinar amb exactitud la superfície ocupada pel tapàs, degut a la barreja de terres producte del rebaix mecànic. Amb tot, es pot entreveure per les coloracions dominants que el tapàs ocuparia bona part de la superfície de la plaça, llevat, potser, de l'extrem E i SE i de la zona propera al pont del carrer Bonsuccés.

En una segona fase s'obrí una rasa en sentit E-W d'uns 10 cm. de fondària i 40 cm. d'amplada, per tal d'instal·lar unes conduccions de desguàs. La rasa es situà just enfront de la porta de la Biblioteca, arribant fins a l'alçada del mur mitger dels immobles número 21 i 23 de la plaça. Els resultats foren igualment negatius.

Així mateix, es procedí a la neteja, sense excavació, de l'espai contigu a l'Escola d'Art, delimitat pels dos murs abans descrits, per tal d'intentar poder documentar alguna de les estructures que s'entreveien. Les escasses restes que aparegueren, de poca entitat i en precari estat de conservació, semblen correspondre a fases modernes de la història del castell.

Un cop realitzats els rebaixos, es netejà l'angle N-E de l'Escola d'Art, al punt on s'adosa al mur N de tancament del recinte, per tal de documentar una possible trinxera de fonamentació. Els resultats foren força migrats. Únicament s'observà un retall del tapàs d'uns 50 per 70 cm. reomplert per un nivell de terra marron fosc i gran quantitat de pedres. Desconeixem la potència i cronologia d'aquest estrat donat que no s'ha pogut excavar ni netejar bé aquesta àrea degut al risc que podria comportar a l'edifici. No podem determinar si es

tractaria d'una trinxera de fonamentació o bé si, en aquest punt, el tapàs es situaria en una cota més baixa.

La darrera fase consistí en la realització de tres cales d'1 per 1 m. i 60-70 cm. de fondària, per a la instal·lació d'enllumenat. Aquestes es situaren a la contravall (Tram 8). Les tres cales presentaven una mateixa seqüència estratigràfica, consistent en un únic estrat format per terra i runa datable en època contemporània. Tant sols a la cala més propera al carrer Bonsuccés es documentà, pel costat S, la continuació d'un dels murs dels magatzems, part del qual és encara visible tant al mur de tancament de la contravall com al tall del fossat.

VI. LLISTAT DE LES UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Les unitats estratigràfiques són les següents:

Sector est de l'Escola d'Art

U.E. 101: Mur de pedra, en direcció E-W, de 50 cm. d'amplada. És construït retallant el tapàs natural. S'observen totxos entre les pedres, formant part del mur. Només s'han pogut documentar uns 18 m. perdent-se abans d'arribar a l'alçada de la Biblioteca. Formaria part dels edificis d'aquest sector. Cronologia possiblement moderna o contemporània.

U.E. 102: Petit muret d'arrebossat en direcció SE-NW. Arrenca del mur W de l'Escola d'Art cap al mur 101, si bé es perd poc abans d'arribar a l'estructura 110. El mur cobreix el tapàs i la roca, els quals, en aquest punt, apareixen retallats. No arriba a cobrir la possible banqueteta 108, i és retallat per la canalització 106. Cronologia possiblement moderna o contemporània.

- U.E. 103:** Roca natural. Localitzada al centre i a l'extrem SE del triangle format pels murs 101 i 102. La cota més alta es situaria a l'oest, on, en un moment indeterminat, es rebaixà la roca uns 10-15 cm. per tal de deixar exempta una possible estructura indeterminada. Aquesta arrenca del mur E de l'Escola d'Art, formant un quart de cercle en direcció sud. Ara per ara és impossible donar una mínima datació a aquest retall.
- U.E. 104:** Tapàs natural de color rosat-vermellós. No és present a tota l'àrea, només al sud i al nord, restant la part central ocupada per la roca natural. És retallat pels murs 101 i 102.
- U.E. 105:** Petita estructura formada per totxos i possiblement recolçada a la seva part sud per pedra. La part exhumada presenta una planta lleugerament semicircular, si bé, al no poder excavar aquest espai, desconeixem com seria en la seva totalitat. L'estructura retalla el tapàs natural. Per paral·lels provinents del mateix castell, hom podria relacionar aquesta estructura amb l'antiga fàbrica de sabó.
- U.E. 106:** Canalització contemporània molt arrassada. A partir dels pocs trams que han restat s'observa una direcció S-N, girant, a l'arribar a l'alçada del mur de l'Escola d'Art, en direcció est. Retalla en part la roca natural i el tapàs, així com el possible paviment 107.
- U.E. 107:** Possible paviment de calç. Només es documenta al nord del triangle, resultant els seus límits meridionals molt difusos. A l'oest s'adosa a la banqueta 108 i a l'est al muret 102. Cronologia possiblement moderna o contemporània.
- U.E. 108:** Possible banqueta de fonamentació del mur oest de l'Escola d'Art. El tapàs apareix retallat regularment i paral·lel al mur a uns 45 cm. És retallat lleugerament per la canalització 106. Se li recolça el mur 102. Se li lliura el paviment 107.

U.E. 109: Estructura irregular en pedra, situada a l'extrem sud del triangle. No és possible determinar la seva forma i funció.

U.E. 110: Estructura situada uns 60 cm. al nord de l'anterior. És formada per quatre pedres allargades i planes, la disposició de les quals recorda vagament una escala, extrem aquest no confirmat al no haver pogut excavar l'àrea. Entre aquesta possible estructura i la 109 es poden observar totxos associats. Caldria pensar, possiblement en una datació d'època moderna o contemporània.

VII. CONCLUSIONS

Malgrat el gran espai intervingut, els resultats han estat força minsos. La poca potència del rebaix mecànic no ha permès més que la documentació d'un sol mur. A tall d'exemple cal dir que ni tant sols s'ha pogut documentar la continuació dels murs exhumats a la intervenció del gener de 2000. Pel que respecta al mur documentat, diverses persones ens informaren que es tractaria molt possiblement de la línia de façana d'un cos d'edificis de disposició i orientació paral·leles al cos d'edificis que encara es troben actualment a la part meridional de la plaça del castell, discorrent el tancament est d'aquest a l'alçada del límit est dels edificis meridionals, i paral·lel a l'ala nord de la Biblioteca. Aquest tancament, malauradament, tampoc ha pogut ser documentat.

Pel que respecta a les estructures annexes a l'Escola d'Art, el nivell d'arrassament que presentaven, així com la impossibilitat de realitzar la seva excavació, no permeten si no donar-les-hi una datació, *grosso modo*, moderna o contemporània, relacionades, tal vegada, amb l'antiga fàbrica de sabó.

Amb una cronologia força parella caldria incloure els resultats de les tres cales realitzades a la contravall. Destaca la documentació d'un dels murs del magatzem del carrer Bonsuccés, mur que, per altra banda, ja es tenia documentat, tant al mur de tancament, com al tall del fossat.

Finalment, les característiques de conservació i la no excavació de l'angle N-E de l'Escola d'Art, no permeten aportar gaires més dades sobre la possible trinxera de fonamentació del mur de tancament.

Tarragona, a 3 d'abril de 2000

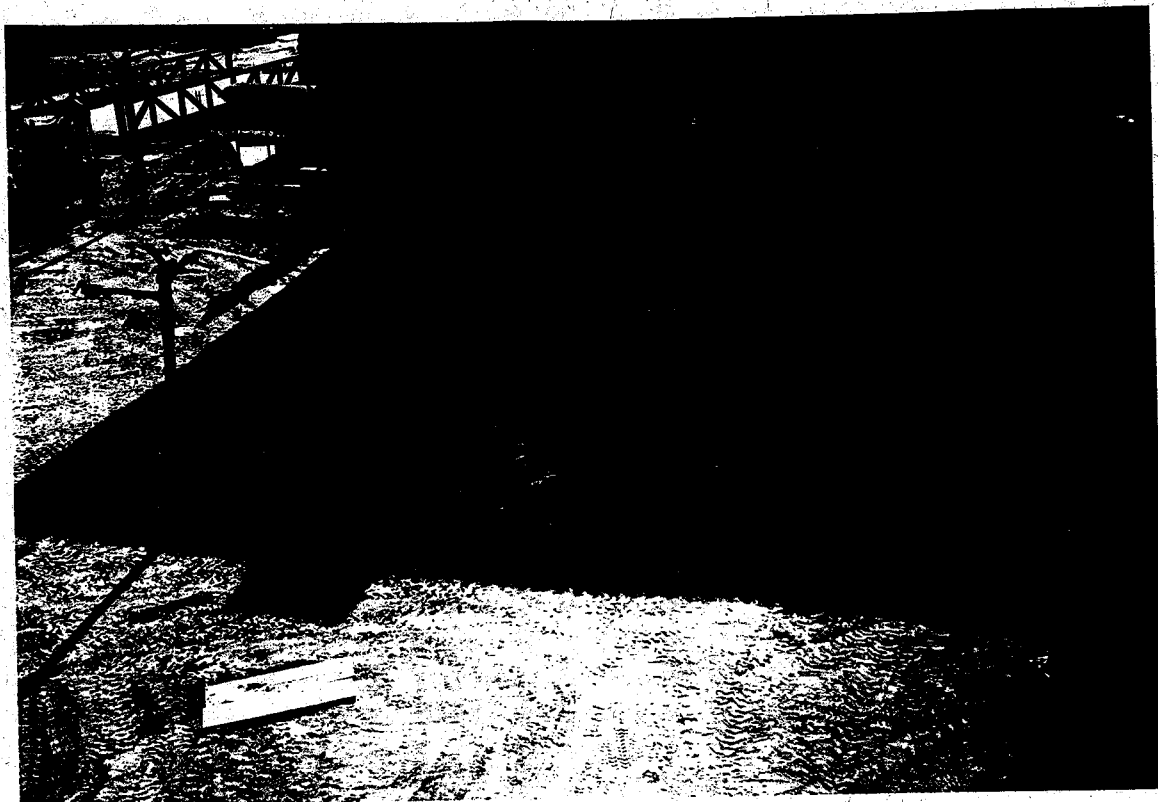
Hèctor Mir i Llorente

Arqueòleg director

NEMESIS SCCL *arqueologia i difusió cultural*

VIII.- ANNEX FOTOGRÀFIC

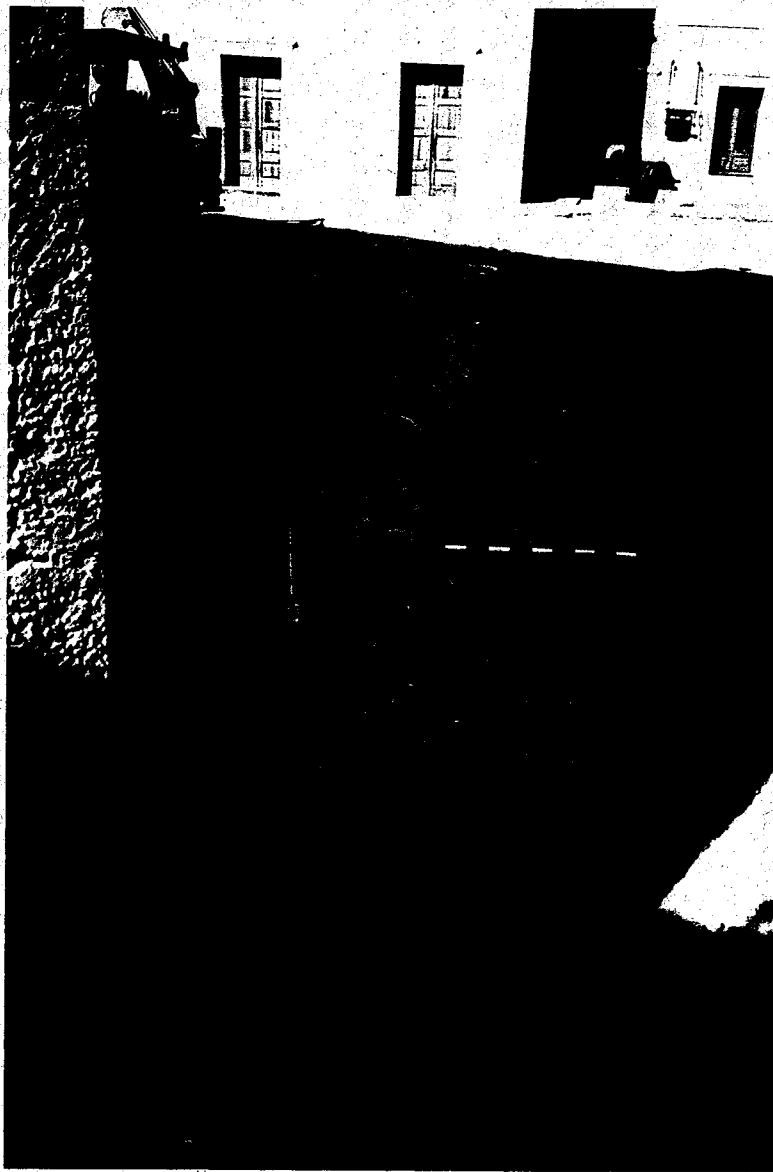
1. Vista general de la plaça del castell un cop efectuat el rebaix. Al fons a la dreta es poden observar les estructures netejades.
2. Vista del mur 102. A la dreta es pot observar la possible banquetta de fonamentació (U.E. 108).
3. Vista del mur 101 des de l'oest.
4. Vista de detall de l'estructura de totxos (U.E. 105).
5. Vista de detall de la banquetta de fonamentació (U.E. 108), així com part del muret 102 i, al fons, part de la canalització (U.E. 106).

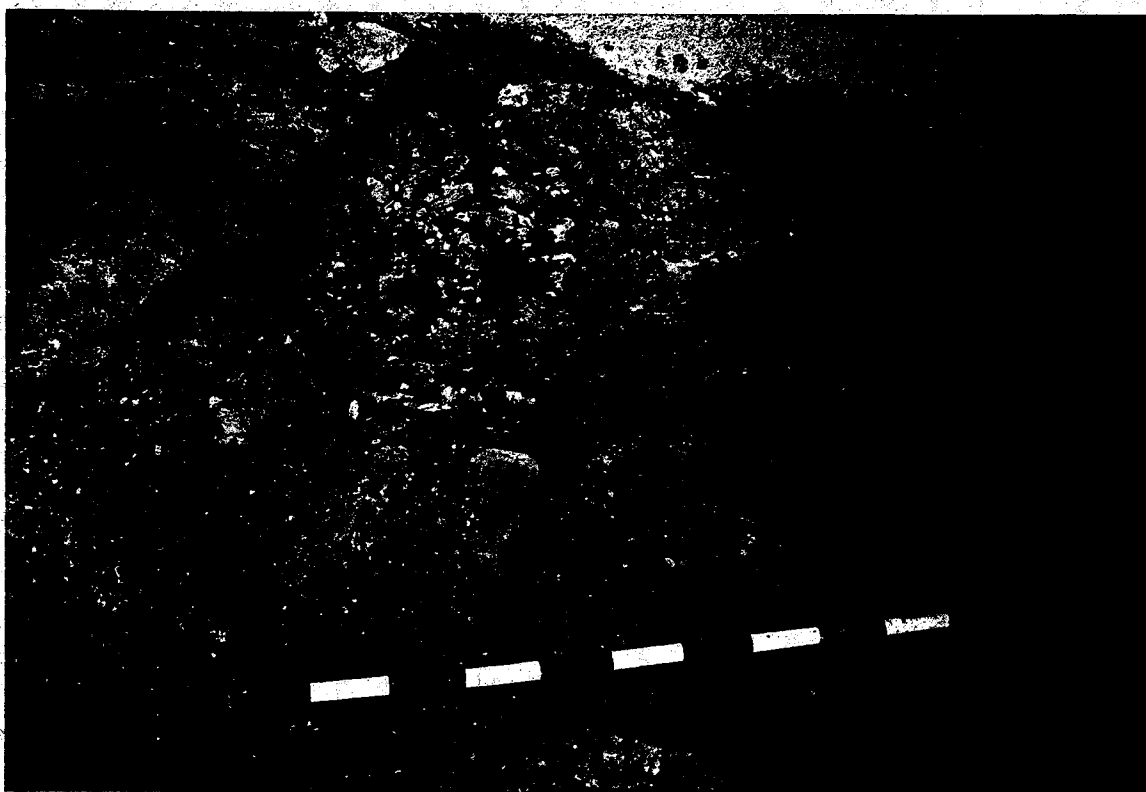
1

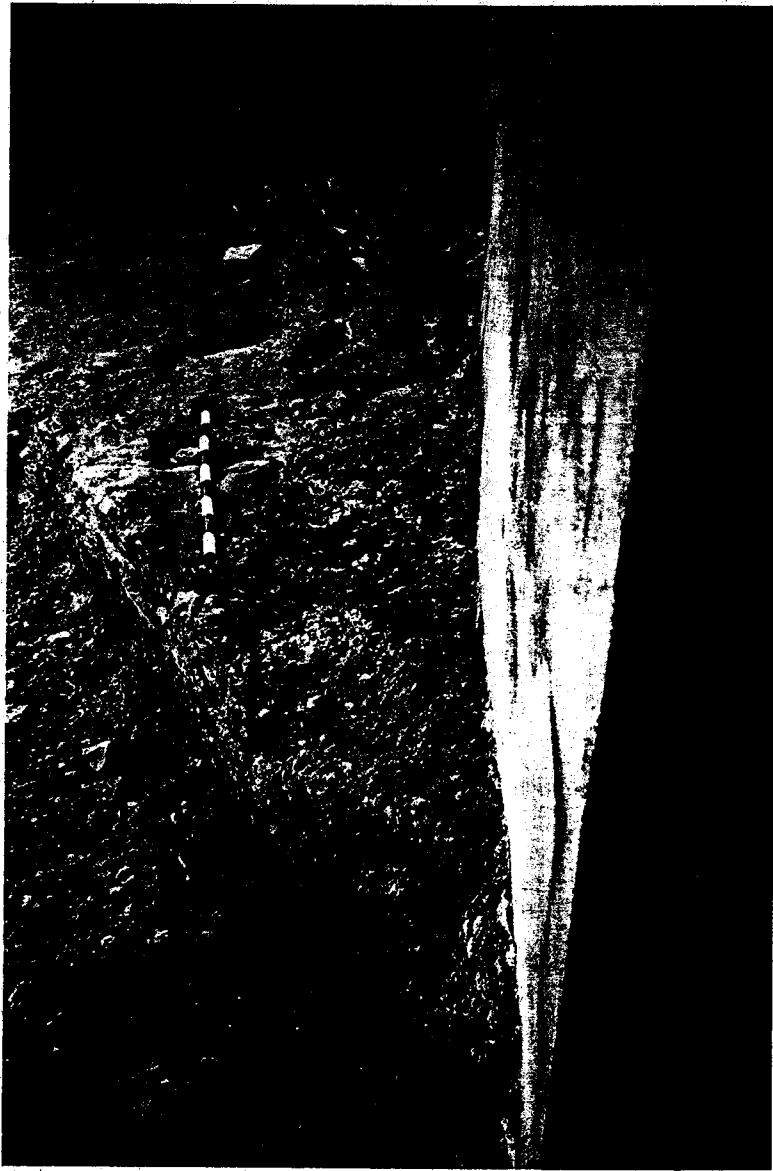
2

3

4

5

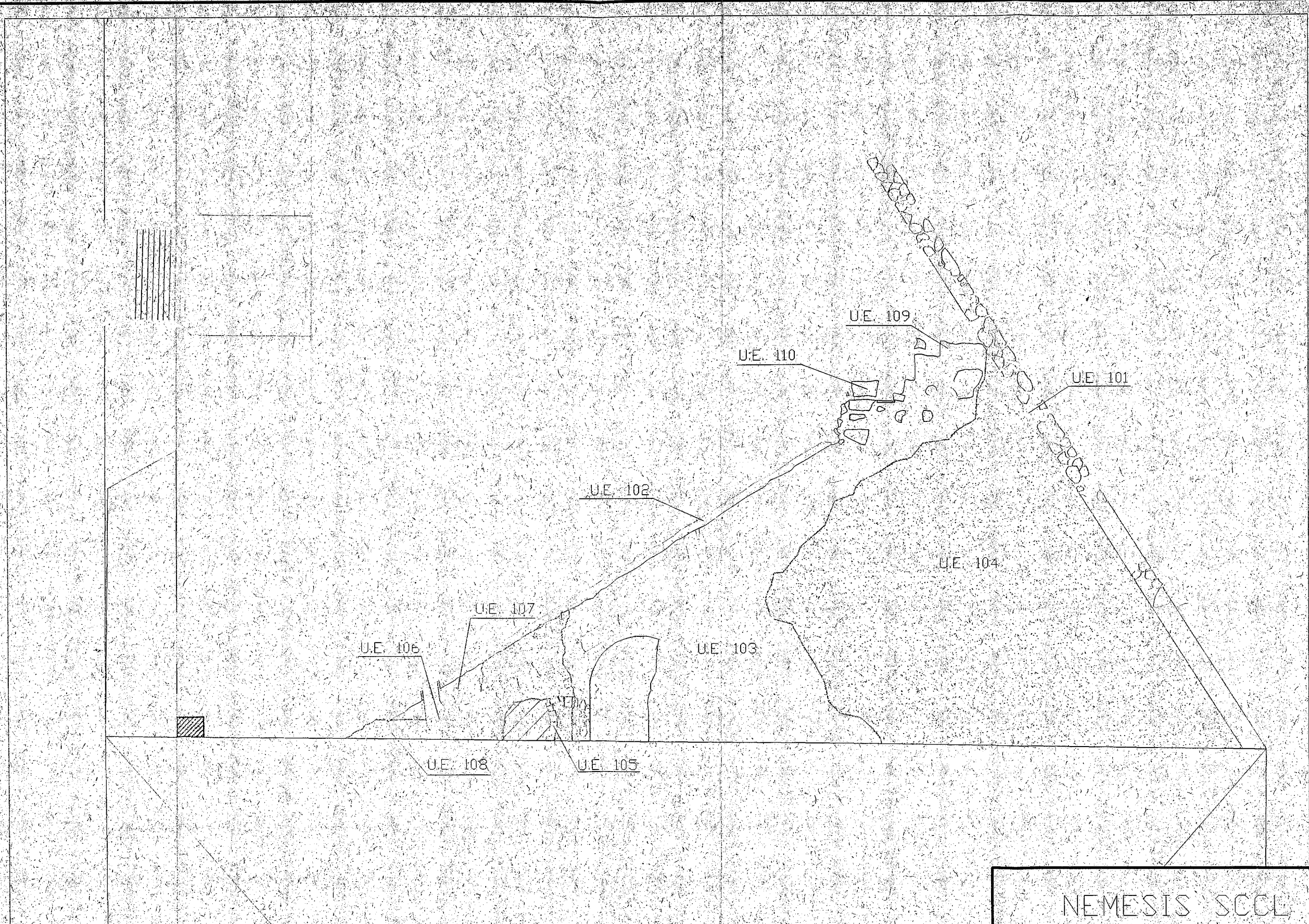

IX.- ANNEX PLANIMÈTRIC

1. Planta general del castell amb indicació dels treballs realitzats (Escala 1:200).
2. Planta de les estructures documentades (Escala 1:100).

Nota: Per tal de poder obtenir una millor informació visual de la planimetria, donades la gran quantitat de fases que es superposen al castell, s'ha optat per mantenir el color de capa ja existent. Únicament s'han afegit colors nous als elements provinents d'aquest seguiment. Aquest són:

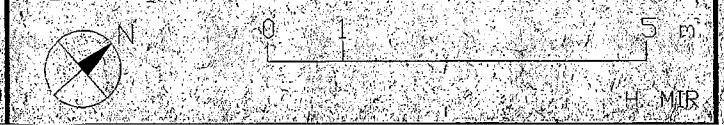
- Rebaixos realitzats: vermell
- Possible trinxera de l'angle N-E de l'Escola d'Art: marron (referència núm. 27 de la gamma de colors d'Autocad 14)
- Estructures modernes: verd
- Tapàs: ocre (referència núm. 40 de la gamma de colors d'Autocad 14)
- Roca natural: puntejat en negre
- Cales a la contravall: marron (referència núm. 27 de la gamma de colors d'Autocad 14)

NEMESIS SCCL

CASTELL D'AMPOSTA (MONTSIA)

PLANTA ESTRUCTURES. ESCALA 1:100

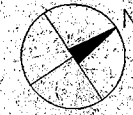

NEMESIS SCCL

CASTELL D'AMPOSTA (MONTSIA) FEBRER 2000

PLANTA GENERAL ESCALA 1:500

0 10 15m

H. MIR

ZONA REBATXADA

